

Yttrande
2019-10-31

Kulturdepartementet

Ku2019/01349/CSM

Långsiktighet och stadga i arbetet framåt - en myndighet för romska frågor Ds 2019:15

Trajosko Drom har ombetts lämna synpunkter på utredningen Ds 2019:15

INLEDNING/BEHOV AV INSATSER

Romerna delar i likhet med många andra minoriteter en historia fylld av utanförskap och marginalisering. Föreställningen om ett "vi" och ett "de" blir extra påtaglig i den romska kontexten, både historiskt men dessvärre till stor del än idag. Behovet av insatser för att denna grupp skall få erkännande men också möjlighet att komma ikapp majoritetssamhället är alltjämt stort. Kommissionen mot antiziganism konstaterar i sin utredning SOU 2016:44 att arbetet för att minoriteten romerna skall garanteras de rättigheter Sverige har åtagit sig att uppfylla alltjämt har stora brister. För att komma tillrätta med problemet menar man att det behövs 'extraordinära åtgärder'. Man menar att inrättandet av en ny myndighet med ansvar för romska frågor skulle kunna utgöra en sådan extraordinär åtgärd. En sådan myndighet skulle också garantera, förutom att utgöra ett krafttag mot antiziganism, att arbetet garanteras den långsiktighet och stadga som är nödvändig för att arbetet skall fungera tillfredsställande. I utredningen Ds 2019:15 preciseras hur en sådan myndighet skulle kunna organiseras och vilka uppgifter denna myndighet skulle ha.

Vi delar uppfattningen att den romska minoriteten fortfarande upplever diskriminering och utanförskap i sin vardag och att ett fortsatt behov av stödjande åtgärder är nödvändiga för att komma tillrätta med denna problematik. Vi anser dock att inrättandet av en ny myndighet inte är den åtgärd som på bästa sätt möjliggör att den romska minoriteten kan få del och ta del av sina rättigheter i samma utsträckning som majoritetssamhället.

KRITIK MOT UTREDNINGENS FÖRSLAG

Inga romer på beslutsfattande positioner

För att den nya myndigheten skall kunna förankras och finna legitimitet hos den romska minoriteten betonar man i utredningen vikten av att en viss del av tjänsterna i den tilltänkta myndigheten innehålls av romer. Vi instämmer i att en direkt romsk delaktighet är av största vikt. Vi vill poängtera skillnaden i en verksamhet som är *av* romer och inte *för* romer. Det skulle, enligt vår mening, behövas en strukturförändring i grunden. I den mån romer idag är representerade i dessa sammanhang så är det ofta i positioner där de inte kan utöva något reellt inflytande. Vi undrar hur man skall göra för att undvika detta problem i den tilltänkta myndigheten? En annan sak är hur man säkerställer att det blir lämplig och väl förankrad romsk kompetens som anställs? Det är problematiskt att det idag ännu inte finns den formella kompetens inom den romska minoriteten som krävs för att garantera att det romska inflytandet också kan komma att fungera tillfredsställande i en sådan myndighet. Utbildningsnivå och erforderlig arbetslivserfarenhet hos den romska minoriteten ökar kontinuerligt och kommer inom några år att infinna sig. Vi menar att om romsk inkludering skall bli verklig och effektiv så är det romerna själva som behöver komma i åtnjutande av kompetenshöjande åtgärder så att de själva kan driva dessa myndigheter och på så sätt hjälpa minoriteten i stort på sina egna villkor.

UPPGIFTERNA

Stödja tjänstemännen i kommunerna

I kapitel 4 preciserar utredningen dels olika alternativ till hur myndigheten kan organiseras, dels vilka frågor den tilltänkta myndigheten skall jobba med. Myndigheten skall bland annat ha ett främjandeuppdrag vilket innebär att 'Myndigheten för romska frågor ska stödja andra förvaltningsmyndigheter i deras arbete med mänskliga rättigheter för den nationella minoriteten romer.' Utredningen betonar att man på intet sätt skall konkurrera med befintliga verksamheter eller aktörer utan istället utgöra ett stöd och komplement till befintlig verksamhet.¹

Mot detta vill framföra vår oro att det, trots goda intentioner, ändå visar sig att civilsamhällets organisationer och andra ideella aktörer får mindre anslag eller mindre möjlighet att påverka.

Vi vill påminna att det alltså handlar om att följa lagar och konventioner som har varit i kraft sedan lång tid tillbaka. Vi ser hellre att pengar öronmärks och går till insatser inom förvaltningsmyndigheterna inom väldokumenterade problemområden och som kommer den romska gruppen direkt tillgodo.

¹ Ds 2019:15, s.110.

ALLTFÖR VAGA FORMULERINGAR

Avsnitt 4:9 handlar om myndighetens uppgift att stärka romernas egenmakt och inflytande, detta bör enligt utredningen ske med särskilt fokus på kvinnor och unga. Vi delar utredningens åsikt om att detta är ett eftersatt område som behöver stärkas. Enligt utredningen bör detta ske genom att stödja andra förvaltningsmyndigheter i deras arbete med att öka minoritetens inflytande och delaktighet. När det kommer till frågan om stärkt egenmakt för kvinnor och barn är man vag i sin formulering. Utredningen har som förslag att skapa ett rådgivande organ som skall representeras av såväl kvinnor från minoriteten som andra lämpliga.²

ALTERNATIVA FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER

Vi delar bilden av att det alltså finns behov av åtgärder för att den romska minoriteten skall komma ikapp majoritetssamhället för att kunna leva ett sådant liv som man vanligtvis förknippar med att vara en medborgare. Att möjligheten att leva ett någorlunda gott kommer att vara en regel snarare än ett undantag.

Vi menar att det vore mer effektivt att stödja den romska minoriteten med konkreta åtgärder snarare än genom rådgivning och stödjande funktioner till förvaltningsmyndigheter. Den problematik som är överrepresenterad inom den romska minoriteten, och som de själva är väl medvetna om, är låg utbildningsgrad, arbetslöshet, problem att få bostad och en hög grad av skuldsatthet. Alla dessa faktorer har dessutom en olycklig tendens att förstärka varandra. Att det ser ut på detta sätt kan till stor del förklaras genom historiska bakgrund. Romerna har utvecklat parallella samhällen där man till stor del ägnar sig åt rena överlevnadsstrategier. Så har det varit historiskt och så är det till stor utsträckning tyvärr än idag. Vi skulle vilja se åtgärder som istället syftar till att kapacitetsstärka *romerna* så att de därigenom kan utveckla egenmakt att finna åtgärder som kan lösa problematiken. Att bland annat prioritera insatser för att stärka romernas position i samhället menar vi är nödvändigt för att komma tillrätta med den problematiska situation som vi har för tillfället. Vi håller med om det betydelsefulla i att stärka sin egenmakt. Men det är svårt att stärka sin egenmakt i samhället om man inte ens har en position i samhället. Vi menar att romerna främst har behov av kompetenshöjning inom den egna gruppen för att komma ikapp majoritetssamhället. Staten har historiskt förnekat romerna likvärdig tillgång på utbildning och vi skulle hellre se konkreta åtgärder inom detta område. Att öronmärka pengar till hjälpresurser i syfte att stärka de romska barn som går i skolan nu (vilket även bidrar till att förverkliga målen för strategin för romsk inkludering), att verka för att komplettera utbildning för de som gått ut skolan men som saknar gymnasiekompetens, att uppmuntra till och skapa vidareutbildning för de romer som idag går i gymnasiet. Problem att få bostad hänger vanligtvis ihop med att man inte har ett jobb vilket i sin tur beror på att man inte har den utbildning som krävs. Precis som negativa omständigheter har en tendens att accelerera ytterligare problem så gäller även det motsatta

² Ds 2019:15, s. 114

förhållandet. Kan man komma tillrätta med ett problem så kan det skapa ett positivt momentum inom andra områden. Att kunna tillgodogöra sig utbildning och att få möjlighet till kompetenshöjning är ett konkret sätt att få verktyg till egenmakt.

Vi tror att det behövs strukturella förändringar i nuvarande myndigheter för att få till stånd bestående och långsiktiga förändringar, samt att majoritetssamhället får kunskap om den antiziganism som alltjämt fortlever i samhället och blockerar romers möjligheter.

Vad gäller tjänstemän och andra förvaltningsmyndigheter så borde dessa inte behöva fler rapporter. De skall redan lyda under de lagar och konventioner som finns. Det blir också en väldig diskrepans när organisationer måste springa efter tjänstemän som redan har en lön, i syfte att informera dem om vad de borde/redan är skyldiga att göra.

ÖVRIGT

Vidare vill vi påminna om skillnaden mellan uppföljning, som föreslås i utredningen avsnitt 4.12, och tillsyn. Att man föreslår att göra en uppföljning av myndighetens verksamhet är positivt då utvärderingar är nödvändiga dels för att kunna göra korrigeringar dels för att se vad som fungerat bra med verksamheten. Det är dock än mer effektivt när det utövas **tillsyn**. Det blir större tyngd och krav på åtgärder kan också kontrolleras i högre grad.

I utredningen lyfter man också fram att det för andra minoritetsgrupper har fungerat mycket bra att ha en central myndighet liknande den som utredningen föreslår. Vi menar dock att man måste beakta skillnader i olika minoriteters historia men också ta hänsyn till vilka behov det finns hos gruppen ifråga idag. Genom att ställa denna fråga så kan man komma fram till att det som är en fungerande lösning för en grupp nödvändigtvis inte behöver ha samma effekt för en annan grupp. Behoven kan vara så olika att man behöver andra lösningar.

Mot bakgrund av detta finner vi att ambitionen och viljan att med både kraft och långsiktighet verka mot antiziganismen i synnerhet, men i förlängningen mot en större tolerans i allmänhet, är både lovvärd och nödvändig. Att det finns en vilja från regeringens sida att stärka romernas egenmakt och inflytande ser vi som en väg till upprättelse för den romska minoriteten men också ett sätt att å regeringens vägnar läka det sår som majoritetssamhället skapat hos den romska gruppen. Dock skulle vi önska att detta tog sig uttryck i konkreta insatser inom relevanta myndigheter snarare än en central myndighet. Om det blir så att man anser att en myndighet är det bästa sättet att realisera de extraordinära åtgärder som är nödvändiga, så vill vi betona vikten av ge den romska personalen i denna organisation möjlighet till kompetenshöjning så att det också kan bli fråga om ett reellt och effektivt inflytande.

Istället för en romsk myndighet skulle vi rekommendera att denna enhet ingår i en samlad myndighet för de nationella minoriteterna, vilket föreslagits, alternativt den nya myndighet för mänskliga rättigheter som är under utredning.